

GŁOS SENIORA

taternik i alpinista – także wyprawowy (Hindukusz). Najwyższej ceniona jest jego droga na wschodniej ścianie Mnicha. Z zawodu był inżynierem budowlanym. ● 17 kwietnia 2014 zmarła nestorka czeskiego taternictwa kobiecego, Blažena Krasová. Miała 92 lata, a za sobą 225 wejść w Tatrach, z tego 94 w zimie. Wspiniała się też w Alpach, Pirenejach, na Kaukazie (w r. 1959 trawers Uszby). Jako działaczka organizacyjna udzielała się także w klubie RHM.

HISTORIA, KULTURA

● Rocznik 2013 „Taternika” składa się z 3 zeszytów, natomiast numer 1/2014 ma objętość podwójną (140 stron). W dużej części jest on poświęcony wypadkom himalajskim i wynikiem spotkania dyskusyjnego w Podlesicach. Bardzo ciekawe są artykuły jaskiniowe, strony 75–93 wypełnia wspinanie w Górach Stołowych czyli w tzw. Hejszowinie. ● W Centrum Edukacji Przyrodniczej TPN czynna jest od 28 lutego wystawa pokazująca związki taternictwa polskiego z węgierskim. Część eksponatów pochodzi ze zbiorów Gyuli Komarnickiego, którymi zaopiekował się Ákos Neidenbach. Rodzina Gyuli wywodziła się z Polski, jednak ani on, ani Roman po polsku nie mówili. ● 50 lat temu, 1 kwietnia 1964, zmarł w Szwajcarii po wypadku w zejściu z Dent d'Hérens Krzysztof Berberka. W „Polityce” z 25 kwietnia ukazał się duży artykuł pt. „Śmierć w Tatrach” – z wypowiedziami Jerzego Hajdukiewicza, Zbigniewa Korosadowicza, Stanisława Biela, Wojciecha Niedziałka. ● Pani Magdalena Bujak-Lenczowska, córka Jakuba Bujaka, opracowuje książkę, w której zebrane będą artykuły jej Ojca, także te, drukowane w Anglii i Francji. Dziennik Jakuba Bujaka spod Nanda Devi opublikował „Taternik” 1960–1961 w opracowaniu Witolda H. Paryskiego. ● Ukazała się oczekiwana książka Andrzeja Wilczkowskiego „Zderzenia zdarzeń”, będąca barwnym zbiorem esejów i rozprawek „z różnych szuflad”. Jest kilka rozdziałów górskich, z których część wpisuje się w tematykę toczoną ostatnio dyskusji o wypadkach w Himalajach. ● „Tygodnik Podhalański” z 24 kwietnia 2014 poświęcony jest kanonizacji Jana Pawła II, a właściwie jego sylwetce na tle Tatr i w ogóle naszych gór. Pismo wnosi wiele nowych informacji i zdjęć. Muzeum Tatrzańskie zorganizowało wieczór „Jan Paweł II w górach”. Przypominamy, że artykuł o fascynacjach górskich Jana Pawła II ukazał się w GS 4/2005, Papież ma też duże hasło w WEGA. ● W dniu 1 maja w czeskim Adrspachu odbędzie się uroczyste otwarcie odnowionego zamku i urządzonego w nim muzeum czeskiego alpinizmu. W powstanie tej unikalnej placówki dużo starani i pracy włożył Jiří Novák, znany himalaista i działacz KČS i UIAA. ● Ukazał się 15. już rocznik wyprawowy Japońskiego Klubu Alpejskiego „Japanese Alpine News” (s. 136, 2014). Wśród 20 artykułów dwa są pióra Janusza Majera: „Karakorum-Virjerab Glacier” (s. 40–47, 7 zdjęć) i „Karakorum-Ghidims Valley” (s. 48–52, 11 zdjęć). Oba materiały ilustrują mapy Jerzego Wali. Zeszyt otwiera obrazkowa historia alpinizmu japońskiego. Redaktorem pisma jest Tamotsu Nakamura. ● „Twarzą” majowego numeru „Nowych Książek” jest pisarz, scenarzysta i reżyser filmowy Piotr Wojciechowski. Urodzony w r. 1938 w Poznaniu, studiował geologię we Wrocławiu i w tym czasie należał do KW i Sekcji Grotolazów AKT, uczestnicząc w wyprawach do Jugosławii, Bułgarii i Gruzji. Góry pozostają dla niego ważne, nie wycofał się też ze środowiska i często uczestniczy w spotkaniach seniorów. Motywy tatrzańskie pojawiają się w jego twórczości, m.in. w ostatniej powieści „Harpunnik otchłani”.

VARIA

● Przypominam, że tegoroczne, już XXII, spotkanie seniorów nad Morskim Okiem odbędzie się w dniach 30 maja – 1 czerwca. O zgodę na dojazd busa poprosiliśmy nowego dyrektora TPN, Szymona Ziobrowskiego. Nocleg 30 zł w starym schronisku, 40 w nowym. Udział w uroczystej kolacji 35 zł. Mszę św. obiecał odprawić ks. Krzysztof Gardyna. (Barbara Morawska-Nowak) ● W GS 2/2014 wymieniliśmy wejścia kandydujące do nagrody Złotego Czekana. 29 marca w Courmayeur odbyła się uroczystość wręczenia nagród. Laureatami zostali Ueli Steck za drogę na Annapurnie i Rafał Sławiński i Ian Welsted za I wejście na K6, i to trudną sportową drogą. Druga dwójka z Annapurny – Stéphane Benoist i Yannick Graziani – otrzymała wyróżnienie Jury. Za dorobek życia Złoty Czekan odbrał John Roskelley. ● 22 marca odbyło się Walne Zebranie ČHS. Członkami honorowymi zostali Alena Čepelkova, Josef Rakoncaj i Vlastimil Šmíd. Związek liczy już 12 000 członków, wydaje kwartalne biuletyny i rocznik „Horolezec”. Prezesem jest Jan Bloudek, w zarządzie mamy też polskie nazwisko – Andrzeja Kurowskiego. ● O cudzie może mówić narciarz zjeżdżający z Hińczowej Przełęczy tzw. „Hińczową wprost”. Stracił on równowagę i spadł 400–500 m pod wylot żlebu z Małego Kotła Miękusowieckiego. „Skończyło się na potluczeniach a jego stan lekarze określali jako stabilny”. (jmarasek, TP 14 2014 s. 13). ● Po 12 latach pełnienia funkcji dyrektora TPN, z dniem 1 kwietnia dr Paweł Skawiński przeszedł na emeryturę. Wspomina pierwszą wspinaczkę – w r. 1963 z Pawłem Voglem na Mnichu. Jego następcą został Szymon Ziobrowski, dotychczasowy kierownik Działu Udostępniania. ● Ukraiński zespół z Alpkłubu Odessa przeszedł z trzema biwakami skalną wschodnią ścianę Lobuche East. Droga pokonuje 700 m wysokości a trudności są skrajne. ● Wskutek choroby wysokościennej, na Ama Dablam 29 i 30 kwietnia zmarli w obozie 5000 m alpinisci uralscy Wiktor Igołnik (62) i Paweł Iwanowski (52). Pierwszy miał dużą praktykę wysokościową, był „śnieżnym barsmem” i długoletnim trenerem alpinizmu. ● 30 kwietnia na szczyt Shisha Pangma (8027 m) weszli Rumun Horia Colibasanu i Słowak Peter Hámor – to ich 8. i 12. ośmiotysięcznik, pierwsze w tym sezonie wejście na szczyt 8000+.

Großglockner, styczeń 1942. Ratownicy Luftwaffe ćwiczą zwózkę ranego z pomocą windy Grammingera.

75 lat temu

BRUNATNY ALPENVEREIN 1939–1944

W tym roku mija 75 lat od ataku Niemiec na Polskę i od wybuchu II Wojny Światowej. Z końcem lata media przypomną wydarzenia polityczne i wojskowe, my spróbujemy rzucić okiem na to, jak w wojnę angażowali się nasi koledzy górcy z Deutscher Alpenverein. W roczniku „Zeitschrift des DAV”, wydawanym do roku 1942, artykuły mają neutralny charakter i wojny się nie odczuwa. Wyjątek stanowi zamieszczony w tomie 73 materiał o „odzyskanych” Alpach Julijskich, zresztą utrzymany w spokojnym tonie. Bardziej bojowy nastrój panuje w „Bergsteigerze”, a jeszcze gorętszy w „Mitteilungen des DAV”, wychodzących w coraz to chudszych edycjach do końca 1943 roku. Duch nazistowski i tematyka wojenna są w nich mocno obecne, a główną misją Deutscher Alpenverein staje się edukowanie dla armii zaprawionych w górskich trudach żołnierzy. „Wspinanie idealnym przygotowaniem do służby frontowej” – głosi tytuł artykułu w „Deutsche Allgemeine Zeitung”. Prezesem DAV jest minister dr Artur Seyß-Inquart (strażony w r. 1946 po Norymberdze), którego depeza do Führera na otwarcie Walnego Zjazdu w Grazu w dniu 30 lipca 1939 r., przez delegatów przyjęta „niemiłkącą burzą oklasków”, obrazuje oficjalny stosunek DAV do brunatnej rzeczywistości:

Mein Führer! Mój Wodzu! Z miasta Graz pozdrawia Pana, mój Wodzu, 65. Walne Zgromadzenie Deutscher Alpenverein, towarzystwa zrzeszającego wszystkich niemieckich alpinistów, stojących przy Panu w świadomie bojowej postawie, w miłości Ojczyzny i w wypróbowanej wierności i woli pójścia za Panem, mój Wodzu! Heil, mein Führer!

Dwa miesiące później na fronty rozpetanej przez Hitlera wojny ruszają strzelcy górcy Wehrmachtu i Waffen SS, wyrusza też cały Alpenkorps Wehrmachtu (XVIII Armeekorps), zasilany przez DAV wartościowymi kadrami. Formacje te uczestniczą w kampanii wrześniowej, później walczą pod Narwikiem (także z Polakami), w Jurze we Francji, na Bałkanach, a w r. 1942 wstawiają się na Kaukazie. Już w r. 1940 pojawia się książka „Alpenkorps in Polen”. „To – pisze jej recenzent – czego na chwałę niemieckiego oręża dokonali chłopcy z szarotkami podczas »kampanii 18 dni« w Polsce, to w książce ożywa w porównawczych relacjach, których dostarczyli oficerowie i szeregowcy jako świadectwa chlubnych bojów w górach Tatr Wysokich, przed Przemyślem i we Lwowie.” O tym, jak „walczyli” Alpenjäger w Tatrach pamiętamy.

Wybitni alpinisci byli dowódcami różnych szczebli. Całością Gebirgstruppen dowodził członek honorowy DAV, gen. Eduard Dietl, zaś I Dywizją Górską – gen. Kübler, który chwalił swoich żołnierzy – „w przewadze synów Alp i zapalnych alpinistów” – za „wyróżniającą się waleczność podczas kampanii polskiej”. Wiceprezes DAV, słynny himalaista Paul Bauer, kierownik wypraw na Nanga Parbat i Kangchendzöngę, w r. 1933 gościnnie przyjmowany w Krakowie i Warszawie, 1 we wrześniu dowodził kompanią Gebirgsjäger. 29 września 1939 pisał do kolegów w Rzeszy:

„Po zwycięskim marszu na Lwów i po zaciętych walkach z daleko przeważającymi siłami wroga (...), jesteście już w drodze powrotnej (...). Mimo dużych strat w mojej kompanii i wielkich trudów, wszystko zniosłem dobrze. Serdecznie pozdrawiam panów w VA i HA. Heil Hitler! Paul Bauer”. W tym samym czasie eksplorator Wilder Kaiser i znany autor podręczników wspinaczkowych, Franz Nieberl, patrolował granicę zachodnią Reichu i donosił w liście, że jako „65-letni leutnant jest dumny z tego, że ma możność (...) uczestniczyć w wielkim dziele, i to wcale nie na tyłach.” Wracając do Bauera: w sierpniu 1939 r. gościł on na Spiszu, 5 sierpnia wygłosił odczyt w Kieżmarku, po którym odśpiewano „Deutschland, Deutschland” i „Horst-Wessel-Lied” (Karpaten-Post 12 VIII 1939). Uzasadnione wydaje się podejrzenie, że była to misja zwiadowcza – wszak za 3 tygodnie jego pułk miał tędy forsować polską granicę.

Alpiniści w mundurach feldgrau nie próżnowali sportowo i na zdobytych terenach szukali górskich problemów. W roczniku 1940–41 „Mitteilungen” mamy opisy kilku wejść w Norwegii. We wrześniu 1941 strzelcy górcy Schrempf (por.) i Novotni wchodzą w 30 godzin 600-metrową pn.-wsch. ścianą Rombakstörta nad Narwikiem (I wejście, VI). Trzej żołnierze, członkowie DAV, pokonują ścianami (810 i 400 m, 22 i 24 godziny wspinania) dwa dziewicze szczyty: Lorfjellinfjellet (1260 m) i Dronthjemfjellet, na których zatykają Hakenkreuzflagge. Na jednym z urwisk malują czerwoną farbą swastykę. Są wejścia w górach Bałkanów, są też liczne urlopowe wspinaczki w Alpach. Tak np. w połowie lutego 1941 SS-Sturmmann Fritz Kasperek (Eigernordwand w r. 1938) z 2 towarzyszami robi w 3 dni 1. zimowe przejście pn. ściany Hochtor w Gesäuse. Osobny rodzaj górskiej działalności stanowiło symboliczne zdobywanie najwyższych szczytów podbijanych krąków. 16 kwietnia 1941 7-osobowy patrol rozwija Reichskriegsflagge na Olimpie. Powrót komplikuje śnieżna zadymka. Na Elbrusie dochodzi do zmagania na sztandary: hitlerowską płachtę po pewnym czasie zdziera alpinistyczny patrol radziecki. Jak podają „Mitteilungen”, wejścia niemieckiego 21 sierpnia 1942 r. dokonują znani bawarscy wspinacze, kapitanowie Groth i Gämmerler, a z nimi reporter Gorter oraz dwaj himalajscy, pamiętani z Nanga Parbat i Kangchendzöngi – Hans Ertl (także filmowiec) i lekarz dr Karl von Kraus. O obu wycieczkach donosił „Goniec Krakowski” w dniach 22 kwietnia 1941 („Flaga niemiecka na Olimpie”) i 28 sierpnia 1942 („Pokonanie góry Elbrus”).

„Mitteilungen DAV” w specjalnej kolumnie odnotowują ordery przyznawane na polu walki alpinistom. Pierwszy w kadrze oficerskiej Wehrmachtu Krzyż Rycerski odbiera alpinista por. Josef Stolz, autor nowych dróg na Hohe Wand i na Schneeberg, za bohaterstwo przy szturmie Fortu nr 2 w Warszawie. Wspomniany Paul Bauer otrzyma Żelazny Krzyż I klasy ze Srebrną Klamrą za sukcesy w Polsce i we Francji, gdzie jego kompania ujęła 3 generałów. Pojawiają się też wojskowe odznaczenia „z mieczami” bułgarskie (Hans Barobek) i rumuńskie (kpt. Karl Bucher). Do wiosny 1942 zaszczytne Krzyże Rycerskie zdobyły już piersi 30 alpinistów. Obszerne kroniki zmarłych żegnają poległych kolegów, często ludzi o ogólnie znanych nazwiskach. W „Mitteilungen” 11/1941 mamy opis ostatniego dnia Ludwiga Vörga (30), najmłodszego ze zdobywców Eiger-Nordwand w lipcu 1938 roku. Zginął on 21 lub 22 czerwca 1941, atakując sowieckie linie granatami i miotaczem ognia. Był to jego pierwszy kontakt frontowy.

Ruch turystyczny w Alpach był mimo wojny duży, a schroniska w sezonie przepelnione. Licznie widziało się żołnierzy. Alpiniści niemieccy bratali się z alpinistami włoskimi, słynni Alpini walczyli na froncie wschodnim, na Słowacji DAV otaczał opieką niemiecki Karpatenverein. Delegacje z Reichu uczestniczyły w Walnych Zjazdach KV, niemiecka Straż Górską pomagała w szkoleniu tatrzańskich ratowników. Kursy prowadził w Śląskim Domu szef wiedeńskiej Bergwacht Adolf Roßberger – we wrześniu 1940 wraz z drem Karlem Prusikiem a w jesieni 1941 z Ludwigiem Grammingem, który demonstrował swoje rewelacyjne wynalazki. KV otrzymał w darze od DAV najnowszy sprzęt ratowniczy, w tym świeże „patenty” Grammingera. Znany działacz spiski Alfred Groß (do wojny i po wojnie Grósz) wygłaszał w Reichu odczyty o Tatrach.

Za niemieckimi zdobyczami szły zmiany organizacyjne. Pod skrzydła DAV z radością wróciły jego „wierne” sekcje sudeckie, swastyka pojawiła się na siedzibie Sekcji DAV w Pradze (założonej już w r. 1870). W Polsce jako pierwsza odżyła sekcja (Zweig) Katowice, która zawiązała się w r. 1909 i miała ok. 250 członków, jednak „pod polskim jarzmem” została oderwana od DAV a w latach 30. uśmiercona. Jej „Kattowitz Hütte” w Alpach w Malfatal, oddana w zarząd Zweig Graz, w r. 1940 wróciła do rąk koła Katowice. Jako nowa powstała sekcja DAV w Łodzi (1942), odnowiła też żywot Sekcja Poznań (19 VII 1942). Ta druga zrzeszała przeszło 100 członków. Po rocznych

przygotowaniach, dopiero wiosną 1943 ruszyła sekcja DAV w Krakowie (Zweig Krakau), a do jej założycieli należeli gubernator Hans Frank i sekretarz stanu Bühler. Sekcja miała m.in. szkolić narybek górski dla armii, powierzono jej też nadzór nad ratownictwem w Tatrach.

Przypominamy te dawno zapomniane sprawy z rocznicowej okazji – w wielkim skrócie, nie ma bowiem na naszych łamach miejsca na pełniejsze zobrazowanie tej tak ciekawej górsko-wojennej tematyki – dotąd u nas nie opracowanej ani historycznie, ani publicystycznie, a bez wątpienia zasługującej na szczegółowszą prezentację.

Józef Nyka

ZAPAMIĘTANE SPOTKANIE

Mieszkam od paru lat w Madrycie i jestem członkiem najstarszego z tutejszych klubów, RSEA Peñalara, do którego należy też Carlos Soria. W klubowym kwartalniku „Peñalara” ukazał się ostatnio ciekawy artykuł, zatytułowany „Los guerreros del hielo” a poświęcony głównie sukcesom polskich „lodowych wojowników” w górach Azji. Autor, Pedro Nicolás, opisuje też spotkanie w r. 1982 pod Huascaraniem z wyprawą KW Zakopane (Lech Korniszewski, Bogusław Probulski, Maciej Berbeka, Maciej Pawlikowski i inni). Artykuł jest bardzo ciepły i szczerze polonofilski, a jego wartość podnoszą historyczne już zdjęcia. Przypis na końcu informuje o tragicznej śmierci Maćka Berbeka na Broad Peak. Autor pisał o tym spotkaniu już 2 lata temu w internecie, widać wyraźnie, że wspólne dni z kolegami z Zakopanego w Andach a potem w Limie utkwily mu głęboko w pamięci i cały czas miło je wspomina. Artykuł zasługiwałby na spolszczenie.

Karol Piotrowski

LOVE STORY SPOD TATR

Słowackie pismo „Tatranský dvojtýždenník” od dłuższego czasu serwuje czytelnikom serial obyczajowy. Jego bohaterem jest orlik krzykliwy o imieniu Arnold, którego liptowskie gniazdo w ubiegłym roku „podglądała” kamera zarządu (Sprawy) TANAP. Sympatyczny ptak został wyposażony w nadajnik, dzięki czemu internauci mogli śledzić jego lot w ciepłe strony, a potem poczynania na południu kontynentu afrykańskiego, gdzie spędzał zimę. W marcu Arnold wyruszył w drogę powrotną do domu – miał do pokonania 8000 km i każdego dnia przemieszczał się o około 300 km. W międzyczasie montowano nową kamerę przy jego gnieździe, gdyż wichura złamała drzewo z dotychczasowym nadajnikiem. Jako pierwsza pojawiła się pod Tatrami partnerka Arnolda. On sam przyleciał dopiero 22 kwietnia. Niestety w rejonie gniazda zastał żonę z nowym młodszym partnerem... Ptaki stoczyły walkę – najpierw w powietrzu, a potem na ziemi. Gniazdo pozostało puste. Fanowie Arnolda niecierpliwie czekali na dalszy rozwój wydarzeń. Ostatnie doniesienia, z 26 kwietnia, są optymistyczne – widziano go w locie godowym z nową „konkubina”.

Monika Nyczanka

JESZCZE O KOLEDZE KAROLU

Po publikacji notatki Aleksandra Kwiatkowskiego o Karolu Modzelewskim otrzymaliśmy listy od Władka Janowskiego i Janusza Kulisia. Władek widział w biurze KW Wrocław nieodebraną legitymację klubową („legitkę”) Karola Modzelewskiego, pamięta też jego wpisy w książce meldunkowej lub pamiątkowej Chatki pod Śmielcem, z czego wynika, że bywał jako turysta lub wspinacz w Śnieżnych Kotłach. Janusz Kulisi jako ówczesny prezes KW Wrocław wspomina, że gdzieś około 1978–79 r. w czasie zebrania zarządu zgłosił się do niego Karol z podaniem o przyjęcie do Klubu, poparty chyba przez Bogdaną Jankowskiego i Kazka Głazka. Podanie zostało załatwione pozytywnie, niestety dokumentację pochłonęły odmęty pamiętnej powodzi. Nazwisko Modzelewskiego już niebawem miało stać się głośne – i to z powodów wcale nie górskich.

POŻEGNANIA

● W dniu 18 kwietnia na progu Kotła Khumbu lawina powstała z obrywu seraków uśmierciła 16 Szeperów, zwłok trzech dotąd nie znaleziono. Było to jedno z najtragiczniejszych zdarzeń w historii alpinizmu himalajskiego. Tragedia jest efektem zmasowania ruchu wspinaczkowego na stokach Everestu, który w tym sezonie oblega 31 wypraw z 330 alpinistami. ● 15 marca zmarł w Zakopanem Jan Tybor, długoletni ratownik TOPR (426 wypraw), taternik, alpinista, skialpinista, przewodnik wysokogórski IVBV. Miał 50 lat (*Apoloniusz Rajwa*). ● 17 marca odszedł w wieku 85 lat John Tyson, angielski alpinista i pedagog. W latach 1952 i 53 prowadził wyprawę do Garhwalu i w rejon Nampa, 1961–64 eksplorował i kartował rejon Kanjiroba Himal. Od r. 1966 kierował w Nepalu i Bhutanie szkołami, ufundowanymi przez Anglię. ● 16 kwietnia zmarł w wieku 75 lat Lucjan Saduś, wspinacz skałkowy,